

SOCIAL TRYGGHET FÖR ALLA
– NYCKEL I COVIDKRISEN

act
Svenska kyrkan

OM ACT SVENSKA KYRKAN

Tillsammans med kyrkor, organisationer och tusentals frivilliga arbetar Act Svenska kyrkan långsiktigt mot fattigdom, förtryck och orättvisor, och agerar snabbt när katastrofen inträffar.

Act Svenska kyrkan har partners världen över och är medlem i ACT-alliansen, ett nätverk av kyrkor, gräsrotsrörelser och biståndsaktörer. Det ger oss en enorm styrka när vi agerar.

Act Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala
www.svenskakyrkan.se

ORIGINAL: New Normal

FÖRFATTARE: Gunnel Axelsson Nycander

ARTIKELNUMMER: SK20290

Foto framsida: Utdelning av hygienkit i Beirut.

”Barnen har tränat på att tvätta sig ordentligt, men vi har inte alltid råd att köpa det vi behöver. Nu har vi så det räcker länge”, säger Alia som är mamma till Ali 9, Nour 6 och Karim 1 år.

Antalet smittade av Covid-19 har mer än fördubblats i Beirut sedan den förödande explosionen i augusti 2020. Många är rädda för att bli sjuka i en stad som redan innan gick på knäna. Act Svenska kyrkan har partner på plats som bland annat delat ut hygienkit.

Libanon är ett av de länder där åtgärder för social trygghet har införts under 2020 – men i alltför begränsad omfattning. I februari infördes betald sjuklön för vårdpersonal som arbetar på sjukhus. I slutet av mars annonserade regeringen ett socialt stöd på sammanlagt 40 miljoner kr. Dessutom har regeringen köpt 100 000 mat- och vårdcheckar till ett sammanlagt värde av ca 100 miljoner kr, samt infört vissa avgiftslättnader. (Källa: Gentilini m fl, 2020, ”Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures”, 18 september).

Foto: Håvard Bjelland/Kirkens Nødhjelp

“The pandemic has demonstrated the fragility of our world. It has laid bare risks we have ignored for decades: inadequate health systems; gaps in social protection; structural inequalities; environmental degradation; the climate crisis. (...) A changing world requires a new generation of social protection policies...”

FN:s generalsekreterare Antonio Guterres i ett tal 18 juli 2020

SAMMANFATTNING

Covidpandemins indirekta effekter i låg- och medelinkomstländer är svåra att överblicka. Mycket hälsovård, särskilt förebyggande, har avbrutits eller minskat. Inställda vaccinationer kan leda till att mer än en miljon fler barn dör det närmaste halvåret, och minskad tillgång till preventivmedel leder till fler tonårsgraviteter. Skolstängningar över hela världen har påverkat undervisningen för mer än en miljard barn. Våldet mot kvinnor, flickor och hbtqi-personer ökar i många delar av världen, och cirka 100 miljoner människor väntas tryckas tillbaka i *extrem* fattigdom. Uppemot en halv miljard väntas falla tillbaka i fattigdom.

Covidkrisen är en väckarklocka i synen på behovet av social trygghet. Social trygghet stärker både individers och hela samhällets förmåga att hantera kriser. Smittspridningen i samhället minskar när enskilda personer har tillgång till testning, sjukvård och sjukpenning som gör att de har råd att stanna hemma när de är sjuka. När nedstängningar gör att formella och informella jobb försvinner bidrar socialförsäkringar och direkta stöd till att upprätthålla människors grundläggande försörjning. Så kan humanitära katastrofer undvikas samtidigt som efterfrågan i ekonomin hålls uppe.

Idag finns en stor enighet bland internationella organisationer om att social trygghet är en helt avgörande del av responsen på coronakrisen, att *alla* måste ges tillgång till hälsovård och grundläggande ekonomiskt skydd. Vidare finns en bred enighet om att budgetutrymme för detta måste skapas och kräver internationell solidaritet.

STORA NYA STÖD – MEN OJÄMNT FÖRDELADE

När pandemin inleddes saknade en majoritet av världens befolkning helt tillgång till social trygghet i form av inkomststöd i kriser och sköra faser av livet – barndom, sjukdom, graviditet, arbetslöshet eller ålderdom. Under året har världens regeringar i snabbt tempo infört eller utvidgat sociala program. Fram till mitten av september hade 1 179 åtgärder införts i 212 länder. Det handlar om kontanta bidrag, matbistånd och avgiftslättnader, men också om olika typer av socialförsäkringar och arbetsmarknadsåtgärder.

Nya eller utökade sociala kontantstöd beräknas omfatta mer än 1,3 miljarder människor. Om man även räknar in matbistånd så omfattas cirka två miljarder människor. Stöden är emellertid mycket ojämnt fördelade. I höginkomstländer omfattas de

flesta invånarna, medan mindre än tio procent av befolkningarna i låginkomstländerna får del av stöden. Medan höginkomstländer i genomsnitt satsar 6 000 kronor per invånare är motsvarande siffra i låginkomstländer 35 kronor.

De nya stöden medför en rad utmaningar, som praktiska svårigheter att införa dem snabbt och effektivt, att de flesta är tillfälliga, att de inte tar hänsyn till kvinnors särskilda förutsättningar, samt att de omfattar alltför få människor. Utgångspunkten är i många fall sociala program som riktas till människor i störst utsatthet och fattigdom. De befintliga registren gör det därför svårt att nå alla dem som är i behov av stöd idag. Dels utesluts människor som är ovanför fattigdomsgränsen men som har osäkra eller informella anställningar och i covid-krisen är i akut behov av stöd. Dels är träffsäkerheten i de urvalsmetoder som används ofta så dålig att man missar en stor del av de redan från början mest utsatta människorna.

KOSTNADEN FÖR ATT INFÖRA SOCIAL TRYGGHET – OCH FÖR ATT INTE GÖRA DET

Medan höginkomstländer har möjlighet att göra *"whatever it takes"* för att möta krisen, är möjligheterna för låg- och medelinkomstländer att utvidga sociala program begränsade – inte minst därför att ett många av dem befinner sig i en allvarlig skuldsituation idag. De ökade behoven under coronakrisen har gjort att kostnaden för att införa nationellt socialt grundskydd har ökat med ungefär en tredjedel. Sammantaget skulle ett socialt grundskydd nu kosta utvecklingsländerna 10 000 miljarder kronor per år, motsvarande 3,8 procent av ländernas samlade BNI. Det motsvarar ungefär en niondel av de krispaket som världens rika länder annonserade under två månader i pandemins början. För låginkomstländerna uppskattas kostnaden till 670 miljarder kronor, eller 15,9 procent av ländernas BNI.

Dessa belopp kan framstå som oöverstigliga. Kostnaderna för att *inte* införa trygghetssystem riskerar emellertid att bli många gånger högre. Avsaknaden av trygghetssystem orsakar sämre hälsa och utbildningsnivå och ökar hunger och fattigdom som i sin tur leder till ökad instabilitet. Försök att beräkna de ekonomiska följderna av detta pekar på kostnader på flera tiotals tusen miljarder kronor.

På ett övergripande plan menar Internationella valutafonden (IMF) idag att länder inte ska skära ned sociala stöd eller offentlig service som hälsovård och utbildning för att betala av skulder. Ändå har IMF under pandemin fortsatt rekommendera utvecklingsländernas regeringar att balansera sina budgetar redan inom ett eller ett par år.

DET INTERNATIONELLA SAMFUNDETS ANSVAR

Coronakrisen fördjupar det internationella samfundets ansvar och motiv att stödja låginkomstländernas investeringar i sociala trygghetssystem. Trots försök till samordning är det internationella stödet till social trygghet både spretigt och alltför lågt idag. Act Svenska kyrkan deltar i en internationell kampanj för att inrätta en global fond social trygghet. En global fond ska öka mobilisering och samordning av både ekonomiskt och tekniskt stöd till långsiktig uppbyggnad av socialt grundskydd. Fonden ska inte överta regeringars eget ansvar, utan stödja ländernas mobilisering av egna resurser och bidra enbart när landets resurser är otillräckliga.

REKOMMENDATIONER

Till regeringen

- Verka för skuldlättnader i låg- och medelinkomstländer, så att satsningar på hälsovård och social trygghet blir möjliga.
- Motverka att Internationella valutafonden (IMF) ställer lånevillkor som innebär att länder måste strama åt offentliga budgetar och exempelvis säga upp anställda i hälso- och utbildningssektorn.
- Stöd initiativet till Global fond för social trygghet och bidra till en första påfyllnad av fonden.

Till Sida

- Fortsätt stärka ländernas uppbyggnad av system för social trygghet, och ha tydligt fokus på nationellt socialt grundskydd.
- Verka för att fattigdomsriktade program vidareutvecklas i riktning mot livscykelbaserade allmänna program som allmänna barnbidrag och ålderspensioner, och minska beroendet av osäkra och rättsosäkra urvalsmetoder. Stöd aktörer som verkar i den riktningen.
- Bidra till processer för att inkludera informellt anställda i avgiftsbaserade socialförsäkringar och för att formalisera informella arbeten. Detta är avgörande för en långsiktig uppbyggnad av bred social trygghet som finansieras av länderna själva.
- Stöd ILO:s "flaggskeppsprogram" för social trygghet för alla.

FÖRKORTNINGAR

AACC	All African Council of Churches
BIG	Basic income grant
BNI	Bruttonationalinkomst
FN	Förenta Nationerna
GCSPF	Global Coalition for Social Protection Floor
HBTQ	Homosexuella, bisexuella, transsexuella och queer
ILO	International Labour Organization
IMF	International Monetary Fund
LIC	Low income country
MIC	Middle income country
NEDLAC	National Economic Development and Labour Council
ODI	Overseas Development Institute
OECD	Organisation of Economic and Cooperation and Development
SPIAC-B	Social Protection Interagency Cooperation Board
SPII	Studies in Poverty and Inequality Institute
SRD	Social Relief of Distress
UNAIDS	The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
UN OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNDP	United Nations Development Programme
UNICEF	The United Nations Children's Fund
USD	US dollar
WHO	World Health Organization

INNEHÅLL

Sammanfattning	4
Förkortningar	6
Innehåll	7
1. Inledning	8
2. Coronakrisens effekter på människor och samhällen	9
Indirekta hälsoeffekter	9
Sociala och humanitära effekter	9
Ekonomiska effekter	10
3. Social trygghet i pandemin	12
Expertorganens budskap om social trygghet i covidkrisen	13
Social trygghet och ekonomisk politik	13
Sjukdom – den typiska krisen	15
Formella och informella trygghetssystem	15
4. Expansionen av sociala stöd under pandemin	16
Utgångsläget	16
Nya åtgärder för att möta coronakrisen	16
Utmaningar	19
För många utesluts	21
Hur mycket får det kosta?	22
5. Omvärldens ansvar – förslag om global fond för social trygghet	24
Brist på samordning	24
Kampanj för global fond	24
6. Slutsatser och rekommendationer	26
Rekommendationer	26
7. Slutnoter	27

1. INLEDNING

Snart ett halvår av coronakris har påverkat vår syn på världen. På vilket sätt kan vi ännu inte se fullt ut. Tydligast är kanske insikten att alla människor, och alla samhällen, är sårbara. Vi upptäcker vad som är viktigt när det verkligen gäller. På det personliga planet handlar det ofta om hälsa och nära relationer. På samhällsnivå ses sjukvården och andra delar av den offentliga sektorn numera som *bärande*, efter att tidigare ofta ha utpekats som något som kostar skattepengar ("tärande").

Inte bara sjukvårdens betydelse har blivit mer påtaglig detta år. Vi har också fått erfara hur viktigt det är med en sjukförsäkring som gör att människor har råd att stanna hemma när de är sjuka, och skyddsnet som gör att människor klarar sig även när de permitteras eller förlorar jobbet.

För många människor blir krisen också en påminnelse om att världen hänger ihop. Aldrig förut har en kris uppträtt samtidigt i hela världen, och pandemin måste bekämpas med gemensamma ansträngningar. Men följderna skiljer sig på ett ohyggligt sätt. Många människor som redan innan levde i störst utsatthet – i flyktingläger, i våldsamma relationer eller i akut matbrist – drabbas direkt. Miljarder människor som lever strax ovanför fattig-

domsgränsen riskerar att falla tillbaka i fattigdom när det inte finns skyddsnet.

Den här rapporten handlar om hur sociala trygghetssystem påverkar framför allt låg- och medelinkomstländers möjligheter att möta pandemin och dess ekonomiska och sociala konsekvenser. Sociala trygghetssystem påverkar inte bara hur pandemin utvecklas, och länders möjligheter att begränsa de sociala och ekonomiska effekterna av krisen. Det sätt på vilket vi utformar stöden i den akuta situationen kommer också påverka ländernas långsiktiga möjligheter att närma sig en hållbar utveckling, minska ojämlikhet, och bygga motståndskraft inför nästa kris.

2. CORONAKRISENS EFFEKTER PÅ MÄNNISKOR OCH SAMHÄLLEN

Covid-19 vidgades snabbt från en hälsokris till att också vara en social och ekonomisk kris. Särskilt i många låg- och medelinkomstländer har de hälsomässiga, sociala och ekonomiska effekterna av nedstängningarna varit betydligt mer omfattande än hälsoeffekterna av själva pandemin.

INDIREKTA HÄLSOEFFEKTER

Mycket vård som inte är coronarelaterad, särskilt den **förebyggande vården**, har avbrutits eller minskat. Det befaras bland annat leda till att mer än en miljon fler barn dör det närmaste halvåret.² I över hälften av de länder som WHO har studerat har program för barnvaccinationer avbrutits eller uteblivit.³ Malariafallen väntas enligt en studie fördubblas i Afrika⁴, och dödligheten i hiv väntas öka dramatiskt när tillgången till bromsmediciner minskar.⁵

Kvinnor och flickor drabbas särskilt hårt när tillgången till **preventivmedel och sexuell och reproduktiv vård** minskar, något som Act Svenska kyrkans partner vittnar om: På den lutherska kyrkans sjukhus i Tanzania har mödradödligheten ökat med 50 procent jämfört med förra våren, och man ser indikationer på att tonårsgraviteterna ökar från en redan mycket hög nivå.⁶ Från Guatemala rapporteras om hur en gynekologisk mottagning på regionsjukhuset i Quiché har stängt på grund av pandemin, vilket ytterligare försämrar den redan svaga tillgången till sjukvård för kvinnor i regionen. Hälsokontroller av foster och gravida kvinnor i landet har minskat med mellan 26 och 60 procent sedan 2019, beroende på vilka månader som jämförs. Även antalet steriliseringar, som är en av få effektiva preventivmetoder som står till buds för kvinnor som lever i fattigdom på landsbygden i Guatemala, har sjunkit radikalt under första halvan av 2020.⁷

SOCIALA OCH HUMANITÄRA EFFEKTER

Skolstängningar i nästan hela världen har påverkat undervisningen för mer än en miljard barn. De som lever i fattigdom har små möjligheter att följa undervisning om den ges på distans, och många

missar sitt enda riktiga mål mat när de inte är i skolan. Effekterna på barnens utveckling kan bli livslång och påverka deras möjligheter att bidra till samhället.⁸ Enligt en global studie har två tredjedelar av alla elever inte haft någon kontakt alls med skolan under nedstängningarna, och ännu fler säger att de lärt sig mycket lite eller ingenting alls sedan skolorna stängde.⁹

Flera miljoner flickor riskerar att inte kunna komma tillbaka till skolan, pga giftermål eller graviditet. För både flickor och pojkar som måste hjälpa till att försörja familjen kan det bli svårare att komma tillbaka till skolan när den öppnat. Act Svenska kyrkans partner Sydafrika i berättar att det är svårare för flickor att följa hemundervisning, eftersom det finns större förväntningar på dem att hjälpa till med hemarbetet. Dessutom prioriteras ofta pojkar när tillgången till internet är begränsad, vilket är ett problem när hemundervisningen är digital.¹⁰

Våldet mot kvinnor, flickor och hbtqi-personer¹¹ ökar dramatiskt i många delar av världen. Detta är både en direkt följd av att barn och vuxna är instängda i sina hem, och en indirekt följd av den ökade stress som ekonomisk otrygghet skapar. En av Act Svenska kyrkans samarbetspartner i Zimbabwe berättar att antalet fall av könsrelaterat våld har ökat med 100 procent i landet. Även partner i bland annat Sydsudan, Sydafrika, Uganda, Palestina, Indien, Colombia och Guatemala rapporterar att problemen med könsrelaterat våld i hemmet förvärrats dramatiskt, och man talar om våldet som en "skuggpandemi" (se ruta 1).¹² Pressen på kvinnor har ökat även på andra sätt. Förutom att sköta jobb och vanligt hushållarbete ökar många kvinnors arbetsbörda genom ansvaret för att ta hand om sjuka familjemedlemmar och bedriva hemundervisning för sina barn.

Nedstängningar och social distansering har lett till dramatiskt minskad ekonomisk aktivitet och därmed **försämrad försörjning** för miljarder människor. FN uppskattar att antalet arbetade timmar minskade med motsvarande nära 500 miljoner heltidsjobb under det

andra kvartalet 2020.¹³ Act Svenska kyrkans samarbetspartner bekräftar bilden att människor som försörjer sig på den informella arbetsmarknaden, och därmed saknar tillgång till alla former av anställningstrygghet, drabbas särskilt hårt. Afrika söder om Sahara är den region där den informella ekonomin har störst betydelse och sysselsätter 86 procent av arbetskraften. I afrikanska länder, liksom andra låginkomstländer och lägre medelinkomstländer, är fler kvinnor än män informellt anställda.¹⁴

Pandemin väntas trycka tillbaka cirka 100 miljoner människor i **extrem fattigdom**, och uppemot en halv miljard i fattigdom. Kvinnor är överrepresenterade i båda grupperna.¹⁵

Hunger är den yttersta konsekvensen av extrem fattigdom och utsatthet. Många av Act Svenska kyrkans partner som i vanliga fall arbetar med andra frågor, i bland annat Irak, Egypten, Indien och Filippinerna, har under krisen börjat att arbeta med matbistånd.¹⁶ Osäkerheten är stor om hur mycket människors tillgång till mat påverkas, men FN:s livsmedelsprogram uppskattar att antalet människor i akut matbrist kommer att öka till 270 miljoner före årets slut, närapå en fördubbling sedan 2019.¹⁷ Ett annat perspektiv på den akuta krisen är att antalet människor i behov av humanitärt stöd väntas fördubblas under året. Även de 149 miljoner personer som bedömdes ha behov av humanitärt stöd före pandemin var rekordmånga.¹⁸

EKONOMISKA EFFEKTER

Den dramatiska försämringen i människors försörjning är en aspekt av den ekonomiska krisen, att nedstängningar och social distansering har tvärbromsat de ekonomiska aktiviteterna. Låg- och medelinkomstländer drabbas särskilt hårt av den ekonomiska nedgång som nu drabbar hela världen. Förutom effekterna av nationella och lokala nedstängningar och begräsningar så påverkas dessa länder hårt av den globala ekonomiska krisen, på framför allt följande sätt:

- Kraftigt minskade råvarupriser, särskilt på olja och mineraler.
- Minskad efterfrågan i tillverkningsindustrin som drabbas av nedgångar i handeln, inte minst klädtillverkning i Sydostasien.
- Sjunkande remitteringar, dvs migranter kan skicka mindre pengar till sina familjemedlemmar i hemlandet.
- Dramatiskt minskade intäkter från turism.

Hur mycket enskilda länder drabbas beror på i vilken grad de är beroende av råvaruexport, tillverkningsindustri, remitteringar eller turism för att få in utländsk valuta. Ett uttryck för de här ländernas sårbarhet är att utflödet av kapital var rekordstort under våren, 100 miljarder USD.¹⁹

Samtidigt har en redan allvarlig skuldsituation i många länder förvärrats dramatiskt. Skuldnivåerna är nu högre än de varit på 50 år, och de tillfälliga lättnader som hittills beslutats är helt otillräckliga.²⁰

Som alltid vid stora omvälvningar påverkas olika länder, företag och individer olika hårt. Studier av tidigare pandemier och epidemier visar tydligt att dessa leder till ökad ojämlikhet.²¹ Det finns nu tydliga tecken på att ojämlikheten i världen har ökat kraftigt under pandemin. Enligt en studie från en schweizisk bank ökade världens dollar-miljardärer sina förmögenheter med mer än 25 procent mellan april och juni 2020, framför allt därför att de köpt aktier under börsnedgången och därmed vunnit stort när börserna börjat hämta sig efter de kraftiga nedgångarna i början av våren.²²

RUTA 1. ARBETET MOT "SKUGGPANDEMIN" – VÅLDET MOT KVINNOR

Act Svenska kyrkan samverkar med regionala, nationella och lokala samarbetspartner, däribland religiösa ledare och institutioner, kyrkor och trosbaserade civilsamhällesorganisationer. I många utvecklingsländer tar religiösa aktörer ett stort ansvar för samhällsbärande institutioner, som hälsa och utbildning. Vid kriser är det också till religiösa ledare många människor först vänder sig för att få hjälp och råd.

Här är några exempel på vad Act Svenska kyrkans samarbetspartner gör för att motverka könsrelaterat våld i coronakrisen²³:

TANZANIA: Den lutherska kyrkan och det ekumeniska kyrkorådet i Tanzania stärker religiösa ledares kapacitet att kunna hantera den stora ökningen av könsrelaterat våld. En stor del av arbetet går ut på att förändra de patriarkala normer som lett till att män tillskrivs ett större värde och att kvinnor betraktas och behandlas som andra klassens medborgare.

ETT FLERTAL AFRIKANSKA LÄNDER: Många av medlemskyrkorna i AACC, Allafrikanska kyrkorådet, har skapat skyddade boende för särskilt utsatta kvinnor.

MELLANÖSTERN: Digitala stödlinjer till stöd för utsatta kvinnor och flickor, som får psykosocialt stöd, rådgivning och möjlighet till kontakter med myndigheter.

INDIEN: Man har startat så kallade "Monitoring Groups" som försöker identifiera och erbjuda hjälp till utsatta personer.

COLOMBIA: Det nationella kvinnoätverket i Colombia har lanserat en app som gör det möjligt för kvinnor att kontakta myndigheter och/eller närstående via mobilen om de blir utsatta för våld. Kvinnoätverket har också bedrivit påverkansarbete för att de lokala myndigheterna i huvudstaden Bogotá ska dela förebyggande information om våld i nära relationer i samband med karantänsutlysningar.

Kvinnor i Bhubaneswar, Indien, har startat WAWAW, "Kvinnor mot våld mot kvinnor", som stöds av Act Svenska kyrkan. Samverkan med organisationer som motverkar våld mot kvinnor är ett viktigt fokus för Act Svenska kyrkans arbete i Indien. Foto: Magnus Aronson / Ikon

3. SOCIAL TRYGGHET I PANDEMIN

I Sverige är de sociala trygghetssystemen en helt central del av såväl politik som människors vardag, och ständigt föremål för kritik, debatt och omförhandling. De har också spelat en avgörande roll i hanteringen av coronapandemin – från tillfälligt avskaffade karensdagar, till sjukvård och äldreomsorg. Detta är på intet sätt unikt för Sverige. Förekomsten – eller avsaknaden – av sociala trygghetssystem är en av de viktigaste faktorerna som avgör hur ett land klarar pandemin och dess ekonomiska och sociala följder. Se ruta 2 för en beskrivning av begreppet social trygghet.

I latinamerikanska, asiatiska och till viss del afrikanska länder har olika former av trygghetssystem – sociala stöd, ålderspensioner, sjukförsäkringar etc. – utvecklats snabbt de senaste decennierna. Internationella biståndsgivare stöder i växande grad sociala program som innefattar direkta kontantstöd, utifrån omfattande forskning och utvärderingar som visar hur social trygghet både förbättrar livet direkt för människor och ger positiva effekter på den ekonomiska samhällsutvecklingen.

Trots den snabba utvecklingen saknade en majoritet av världens befolkning tillgång till någon form av socialt trygghetssystem innan coronakrisen kom. Det förvärrar pandemins effekter för enskilda

människor och familjer, och försvårar länders möjligheter att begränsa pandemin och dess ekonomiska och sociala effekter. Även i länder med omfattande trygghetssystem har covidkrisen exponerat avgörande brister i skyddsneten, framför allt för människor med informella eller osäkra anställningar.²⁴

Social trygghet är helt avgörande för förmågan att hantera kriser inte bara på individnivå, utan också för hela samhällen. Så är det alltid, men det faktum att pandemin påverkar hela samhällen samtidigt gör detta faktum extra tydligt. Smittspridningen i samhället minskar när människor har tillgång till testning och sjukvård och om de har sjukpenning som gör att de har råd att stanna hemma när de är sjuka. När nedstängningar gör att formella och informella jobb försvinner kan socialförsäkringar och direkta stöd upprätthålla människors grundläggande försörjning. Det hjälper enskilda människor och deras familjer till ett värdigt liv, och gör samtidigt att humanitära katastrofer kan undvikas och att efterfrågan i ekonomierna hålls uppe. Om människor slipper sälja sina sista tillgångar för att klara mat för dagen så undviker man permanenta effekter av krisen, och en återhämtning underlättas. Se exempel i figur 1.

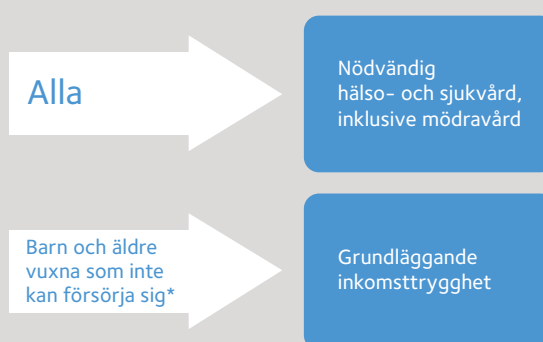
Covidkrisen har på så sätt blivit en väckarklocka²⁵ för många aktörers syn på behovet av social trygghet.

RUTA 2. VAD MENAR VI MED SOCIAL TRYGGHET?

Social trygghet och sociala trygghetssystem kan definieras på många olika sätt. Vi använder i denna rapport en bred definition som motsvarar svenskans "välfärd". Förutom socialförsäkringar och sociala transfereringar innefattas också hälsovård och sociala tjänster som barn- och äldreomsorg, och ofta också skolor. Detta ligger i linje med ILO:s rekommendation 202 om nationellt socialt grundskydd. Denna anger en miniminivå av social trygghet som omfattar tillgång till nödvändig hälso- och sjukvård inklusive mödravård samt grundläggande inkomstrygghet för barn och äldre samt människor i arbetsför ålder som är oförmögna att tjäna sitt uppehälle, särskilt vid sjukdom, arbetslöshet, moderskap och funktionsnedsättning. Socialt grundskydd ingår också i Agenda 2030, delmål 1.3.

Begreppet sociala skyddsnet (på engelska *safety nets*) används ofta synonymt med social trygghet (*social protection* och *social security* på engelska) men detta är ett snävare begrepp som handlar om att stödja särskilt utsatta människor i akuta situationer.

SOCIALT GRUNDSKYDD ENLIGT ILO

*pga t ex sjukdom, arbetslöshet, moderskap eller funktionsnedsättning

EXPERTORGANENS BUDSKAP OM SOCIAL TRYGGHET I COVIDKRISEN

ILO är det FN-organ som arbetar mest systematiskt med rätten till social trygghet. De ingår tillsammans med bland annat Världsbanken och nationella biståndsorgan som bland andra Sida i SPIAC-B, Social Protection Inter-agency Cooperation Board, som är en slags "givarklubb" för biståndsorgan som stöder social trygghet. Såväl ILO²⁶ som SPIAC-B²⁷ gjorde under våren specifika uttalanden om betydelsen av social trygghet i coronakrisen. Analys och rekommendationer skiljer sig åt på flera sätt, men några budskap är gemensamma:

- Social trygghet är en helt avgörande del av responsen på coronakrisen, *alla* måste ges tillgång till hälsovård och grundläggande ekonomiskt skydd.

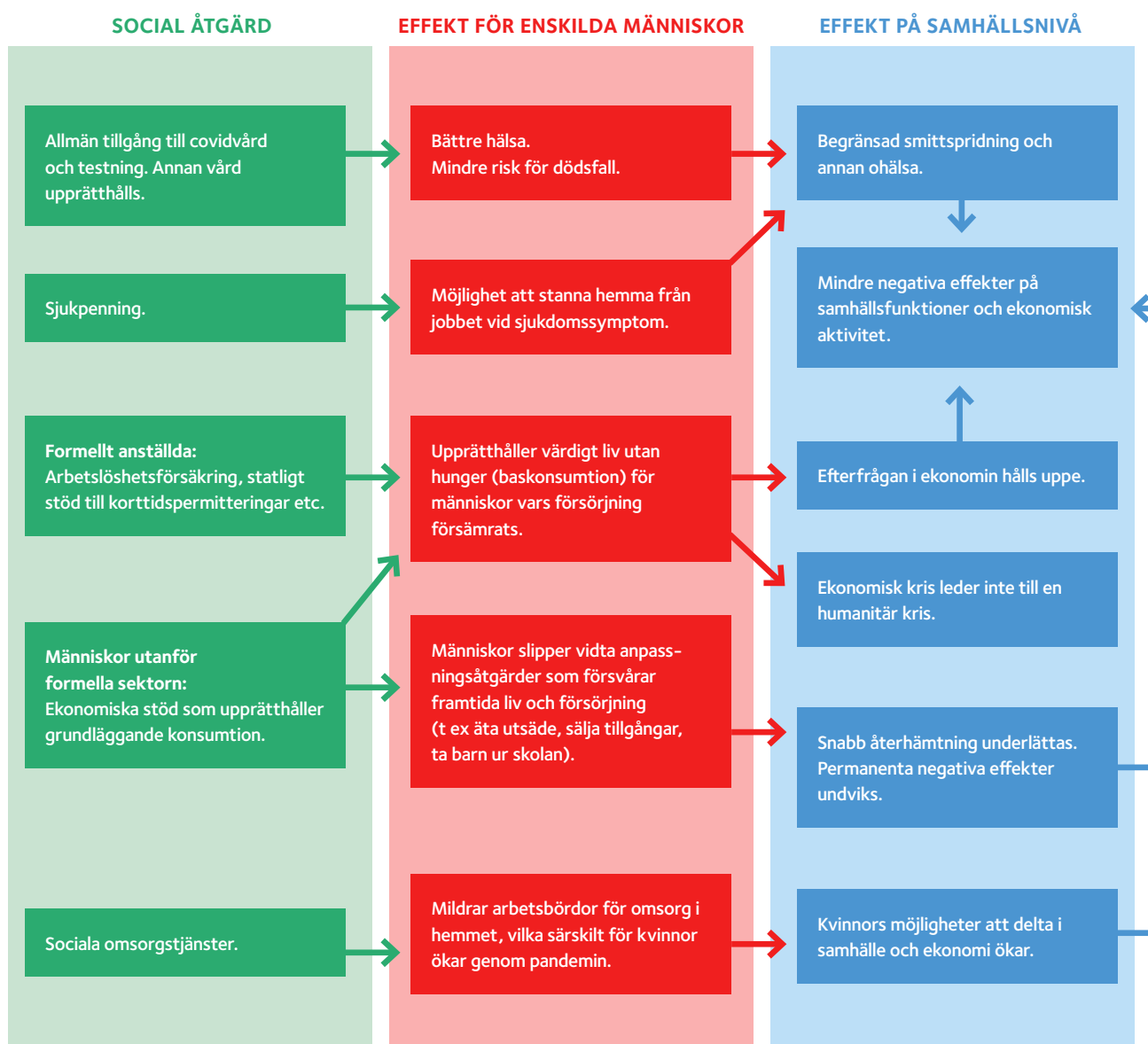
- Budgetutrymme för detta måste skapas, och kräver internationell solidaritet.
- Akuta åtgärder nu måste utformas så att de bidrar till och stärker den långsiktiga utvecklingen av sociala trygghetssystem.

Se ruta 3 för exempel på budskap från andra internationella organisationer.

SOCIAL TRYGGHET OCH EKONOMISK POLITIK

Insikten om de sociala trygghetssystemens betydelse för möjligheterna att hantera covid-krisen har betydelse för den ekonomiska politiken. Vid tidigare ekonomiska kriser – inte minst efter finanskrisen 2008 – har statliga budgetåtstramningar varit en huvudstrategi för att komma ur krisen. Dessa har emellertid i många länder

FIGUR 1. EFFEKTER AV SOCIAL TRYGGHET: FRÅN INDIVID TILL SAMHÄLLSNIVÅ

visat sig förlänga krisen, urholka trygghetssystemen och öka ojämlikheten. Det har nu visat sig att alltför hårt nedbantade stater – framför allt trygghets- och sjukvårdssystem – har förvärrat pandemin och dess sociala och ekonomiska följder. Det innebär att ytterligare åtstramningar i de sociala sektorerna inte kan bli en väg ut ur krisen denna gång. Istället måste hälsovård och sociala trygghetssystem fredas när statsbudgetar ska balanseras. Utrymmet för att göra detta är dock mycket begränsat för de flesta låg- och medelinkomstländer, som idag befinner sig i på gränsen till eller i en akut skuldskris.

Efter finanskrisen 2008 gick stater in med stora stöd till framför allt den finansiella sektorn. Under den nu pågående coronakrisen behöver de stora stimulansåtgärder som regeringar vidtar ha tonvikt på stöd till människor snarare än företag.²⁸

Att inte möta de sociala och ekonomiska problemen som pandemin orsakar ger också samhällskostnader på kort och lång sikt, till följd av bland annat ohälsa, ökad hunger och fattigdom, försämrade skolgång och utbildningsnivå.

RUTA 3. INTERNATIONELLA AKTÖRER OM SOCIAL TRYGGHET I RESPONSEN PÅ COVID-19

FN-organ och andra internationella aktörer har lyft fram social trygghet som en avgörande del i länders och det internationella samfundets covid-respons. Här ges några exempel.²⁹

IMF OCH VÄRLDSBANKEN: ENHANCING ACCESS TO OPPORTUNITIES

Denna expertrapport, som tagits fram på tjänstemannanivå inför kommande G20-möte, varnar för att pandemin och den ekonomiska krisen kan leda till permanent ökad ojämlikhet och sämre ekonomisk utveckling.

Bland de förslag som förs fram i rapporten märks ett starkt fokus på barns utveckling – hälsovård, barnomsorg och utbildning. Även andra metoder att jämna ut skillnader mellan kön och olika åldersgrupper lyfts fram. Experterna uppmanar regeringarna att prioritera utgifter för social trygghet, utbildning och hälsovård i statsbudgetar, och påpekar att mer progressiva skatter både ökar utrymmet att finansiera sociala utgifter och bidrar till ekonomisk utjämning. Författarna pekar också på statens möjligheter att främja jämställdhet mellan män och kvinnor genom genusbudgetering, barnomsorg och föräldrapenning. Även minskade skillnader i beskattningen av ensamstående och gifta nämns.³⁰

Health care, education, programs for maternal and early childhood development, and basic infrastructure services must be provided for all citizens in the most efficient way, while ensuring that the poor and the vulnerable are able to access and afford these services. (Ur para 37.)

UNDP: THE SOCIAL AND ECONOMIC IMPACT OF COVID-19 IN THE ASIA-PACIFIC REGION

Rapporten har ett brett *building back better*-perspektiv men innehåller också en ingående analys av sociala trygghetssystemens betydelse. Det ges bl a exempel på hur de sociala åtgärder som införs nu kan användas för att formalisera arbetsmarknaden – vilket har en rad positiva effekter på sikt.

I rapporten efterlyses ett "nytt socialt kontrakt" som innefattar universell social trygghet, inklusive hälsoförsäkringar. I en diskussion om finansieringen av social trygghet lyfts dels nödvändigheten av omprioriteringar fram (t ex avskaffande

av fossila subventioner och skrytbyggen, "white elephants"), dels behovet av att öka skatteintäkter genom att minska skatteflykt och skatteundandragande.

UNDP: TEMPORARY BASIC INCOME: PROTECTING POOR AND VULNERABLE PEOPLE IN DEVELOPING COUNTRIES

UNDP föreslår att en temporär basinkomst införs för sammanlagt 2,7 miljarder människor. 1,07 miljarder av dessa beräknas leva i extrem fattigdom (inkomst under 1,9 USD per dag) och ytterligare 1,71 miljarder lever i sårbarhet (under 13 USD/dag). En temporär basinkomst skulle göra det möjligt för dessa människor att stanna hemma, köpa mat, och betala skol- och sjukvårdsutgifter. Förslaget är möjligt att finansiera menar UNDP, och pekar på att ett stöd under sex månader skulle motsvara tolv procent av de totala finansiella åtgärderna som väntas vidtas under 2020. Summan skulle också motsvara en tredjedel av det belopp som utvecklingsländer ska betala i räntor och amorteringar på internationella lån under 2020.³¹

OECD: COVID-19 IN AFRICA: REGIONAL SOCIO-ECONOMIC IMPLICATIONS AND POLICY PRIORITIES

Fokus i denna rapport ligger på övergripande ekonomiska effekter och åtgärder. Det betonas att andelen informell arbetskraft är extremt hög i regionen – 86 procent i Afrika söder om Sahara som helhet, hela 91 procent i Västafrika – vilket förstärker människors utsatthet kraftigt.

På kort sikt rekommenderas främst humanitärt stöd till utsatta människor. På medel- till lång sikt föreslås att system för hälsovård och social trygghet breddas – de omfattar bara 10 procent av befolkningen i Afrika söder om Sahara idag, enligt författarna.

UN AIDS generalsekreterare gjorde den 16 april ett uttalande i vilket hon efterlyste kraftigt ökade satsningar på universell social trygghet och tillgång till hälsovård.

Governments must invest in universal social protection. In poor communities around the world, we are hearing: "If we cannot work, we will die of hunger before we get sick from the coronavirus." This is a choice no one should have to make. This health crisis is rapidly becoming a food crisis.³²

SJKUDOM – DEN TYPISKA KRISEN

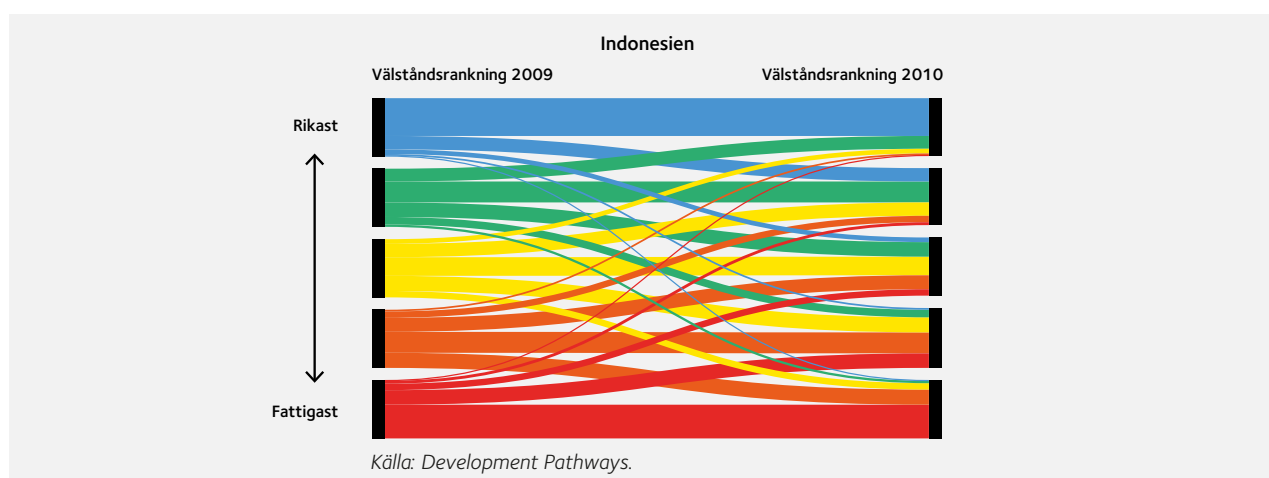
Coronapandemin är exceptionell för att den drabbar alla samhällen så brett, men att det är sjukdom som utlöser kriser i människors liv är snarare regel än undantag. Det finns idag ungefär 700 miljoner människor i världen som lever i extrem fattigdom enligt Världsbankens definition, dvs har mindre än motsvarande 1,9 USD per dag att leva på. Förra året var antalet människor ungefär detsamma, men till stor del var det andra människor. Fattigdom är inte statisk. Hela tiden tar sig människor ur fattigdom, och hela tiden faller människor tillbaka, se exempel i figur två.

och andra utvecklingsorganisationer stöttar kan också spela en stor roll.

I länder som saknar formella trygghetssystem är det i hög grad informella strukturer, inte minst religiösa institutioner, som människor vänder sig till i krissituationer. Remitteringar spelar en stor, i vissa länder helt avgörande, roll. Remitteringarna minskar emellertid kraftigt när coronakrisen minskar migranters inkomster och därmed möjligheter att skicka pengar till släktingar.

Den informella karaktären gör att det är svårt

FIGUR 2. FATTIGDOM ÄR INTE STATISK: HUSHÅLL RÖR SIG MELLAN OLIKA NIVÅER AV VÄLSTÅND

Sjukdom är den enskilt viktigaste orsaken för människor att falla tillbaka i fattigdom. Hälsorelaterade utgifter gör att 100 miljoner människor faller ner i extrem fattigdom varje år. 800 miljoner människor lägger minst 10% av sin hushållsbudget på hälsovård.³³

Att tillgången till sjukvård och social trygghet är helt avgörande för människors möjligheter att klara av den kris som sjukdom innebär, är ingen nyhet. I samband med FN:s generalförsamling 2019 antog världens länder en ambitiös deklARATION om Universal Health Coverage, som syftar till att ge alla människor tillgång till hållbara hälso- och sjukvårdssystem, utan att det försätter dem i ekonomiska svårigheter.³⁴

FORMELLA OCH INFORMELLA TRYGGHETSSYSTEM

Förutom de formella system för social trygghet som är i fokus i denna rapport finns i alla länder olika informella system: hjälp inom familjer, mellan grannar och genom religiösa församlingar eller annat lokalt samarbete. I många områden gör olika typer av lokala begravningskassor det möjligt att ge även människor med små ekonomiska medel en värdig begravning. Spar- och självhjälpgrupper som Act Svenska kyrkans

att uppskatta omfattningen av dessa informella skyddsnet. Det är emellertid uppenbart att de är helt otillräckliga i de flesta låg- och medelinkomstländer, givet de stora förbättringar i människors livssituation som sker när människor ges tillgång till kontanta stöd. Samtidigt kan de informella system genom vilka människor hjälper varandra och visar solidaritet förklara att de flesta människor faktiskt överlever även i extremt utsatta situationer.

När formella system byggs upp är det viktigt att utgå ifrån en kunskap om de befintliga informella systemen. Kanske är det mest hållbart att bygga vidare på befintliga strukturer³⁵ – så som den svenska sjukförsäkringen har utvecklats utifrån lokala privata sjukförsäkringar som gradvis inlemmats i det statliga system som så småningom blivit Försäkringskassan.

Beroende på hur de formella systemen utformas kan de stärka eller begränsa de informella systemen. En studie från Colombia visar att formella sociala stöd leder till att människor hjälper varandra mer, medan en studie från Indonesien visade att sociala stöd orsakade stora konflikter, eftersom människor ansåg att stöden fördelades på ett orättvist sätt.³⁶

4. EXPANSIONEN AV SOCIALA STÖD UNDER PANDEMIN

UTGÅNGSLÄGET

Som tidigare nämnts har olika former av sociala trygghetssystem och kontantstöd byggts ut i medel- och låginkomstländer de senaste decennierna. Ålderspensioner utvecklas snabbast, idag omfattas 2/3 procent av alla äldre av någon form av pension, medan bara 1/3 av alla barn tar del av någon form av barn- eller familjebidrag.³⁷

Mer än hälften av världens befolkning saknar fortfarande någon typ av grundläggande skydd och är därmed mycket sårbara i den ekonomiska kris som covidkrisen medför:

- 4 miljarder människor, eller 55 procent av världens befolkning, saknar helt tillgång till social trygghet.
- Bara 29 procent av alla människor, främst i höginkomstländer, täcks av omfattande sociala trygghetssystem.
- 2 miljarder människor arbetar i den formella sektorn – och försörjer många fler familjemedlemmar.³⁸
- 78 procent av alla arbetslösa personer saknar tillgång till någon form arbetslöshetsstöd.³⁹
- 72 procent av alla personer med allvarliga funktionsnedsättningar har ingen form av ekonomiskt stöd.⁴⁰
- I stora delar av Afrika och Sydasien får bara en minoritet av befolkningen den sjukvård de behöver, vilket leder till att effekterna av sjukdom blir mer långvariga. Globalt sett saknar 40 procent av jordens befolkning tillgång till sjukvård.⁴¹
- 2015 lade utvecklingsländer i genomsnitt enbart 5 procent eller mindre av BNI på socialförsäkringar och transfereringar, medan OECD-länderna lade i genomsnitt 11 procent på enbart transfereringar.⁴²

Act Svenska kyrkans partner ger en rad vittnesmål om vad bristen på social trygghet innebär under pandemin. Lokala organisationer i Irak som vanligen arbetar med psykosocialt stöd lägger nu stor kraft på att dela ut matpaket och kontantstöd, insatser som ”handlar om att rädda liv för människor utan skyddsnät”.⁴³ Partner i Indien berättar om hur små barn och

gravida kvinnor lider störst risk att bli undernärda, och att människor som saknar födelsebevis riskerar att utestängas från myndigheternas hjälpprogram.⁴⁴ Act Svenska kyrkans partner i södra Afrika berättar om hur kvinnor som arbetar i den informella sektorn har förlorat sina inkomster under pandemin och nu inte kan betala skolavgifter för sina barn. De berättar också om hur människor som saknar alla former av ekonomiska stöd tvingats bryta mot utgångsförbud för att hitta någon form av försörjning.⁴⁵

NYA ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA CORONAKRISEN

I stort sett alla länder har under 2020 infört åtgärder för att stödja människors försörjning i krisen.

I Världsbankens med fleras uppdaterade kartläggning den 18 september⁴⁶ hade 212 länder infört eller planerat att införa sammanlagt 1 179 åtgärder, varav en majoritet (724) utgjordes av direkta sociala stöd av olika slag, se tabell 1 nedan. Av 340 program för kontantstöd är alla utom sex riktade till de mest utsatta människorna.

Åtgärderna handlar oftast om att utvidga befintliga system genom att ökas bidragens storlek, omfatta fler människor eller förenkla proceduren för att ta del av stöden.

Storleken på stöden varierar kraftigt. I genomsnitt uppgår de till en fjärdedel av BNI per capita i respektive land. Sammanlagt uppskattas breddningen av sociala kontantprogram omfatta mer än 1,3 miljarder människor. Om man även räknar in annat än kontant stöd, dvs främst matbistånd, så omfattas 2 miljarder människor. I genomsnitt har antalet förmånstagare ökat med 217 procent. I några låginkomstländer och sköra stater som tidigare haft mycket små sociala stödprogram är ökningen många gånger större.

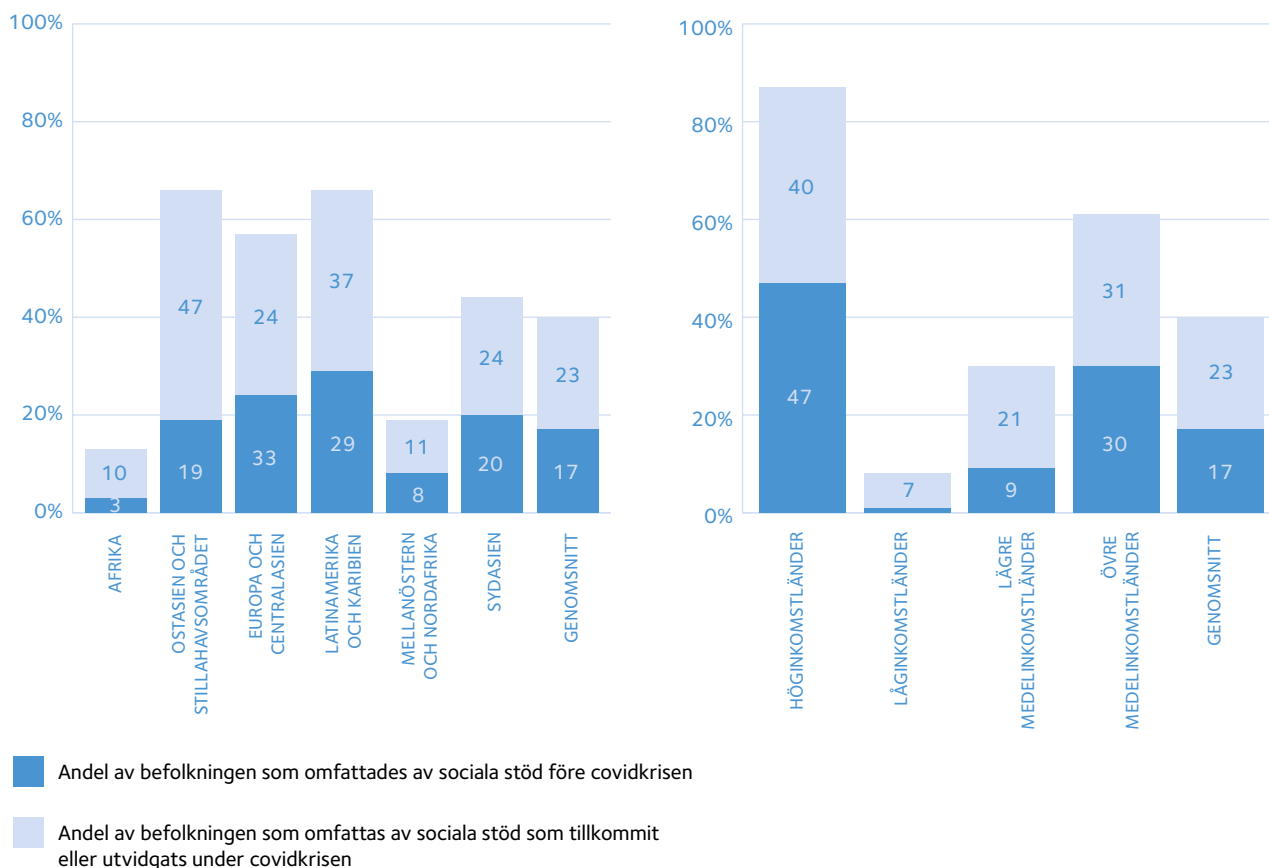
Figur 3 visar, utifrån uppgifter från 55 länder med jämförbar statistik, hur stödets omfattning varierar mellan olika regioner och kategorier av länder, samt hur mycket de har utökats under 2020.

TABELL 1. SOCIALA STÖD SOM INFÖRTS ELLER UTVIDGATS UNDER 2020

ÅTGÄRDER	ANTAL ÅTGÄRDER	ANTAL LÄNDER*
Kontantstöd	340	156
Sociala pensioner	30	23
Totalt antal kontantbaserade stöd	370	158
Matkuponger och andra naturastöd	133	93
Gratis skolmåltider	29	21
Totalt antal naturastöd	162	96
Uppskov eller avskaffade avgifter av olika slag	174	101
Offentliga arbeten (<i>public works</i>)	18	13
TOTALT	724	188

*Totala antalet länder är inte summan av antalet i de olika kategorierna av stöd, eftersom många länder har infört flera olika typer av åtgärder.
 Källa: Gentilini, Ugo et al (2020), *Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures*, "Living paper" version 13 (September 18, 2020).

FIGUR 3. ANDEL AV BEFOLKNINGEN SOM FÅR SOCIALA KONTANTSTÖD, FÖRE OCH EFTER CORONAKRISEN

Figuren baseras på uppgifter från 55 länder med jämförbar statistik.

Källa: Gentilini, Ugo et al (2020), *Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures*, "Living paper" version 13 (September 18, 2020).

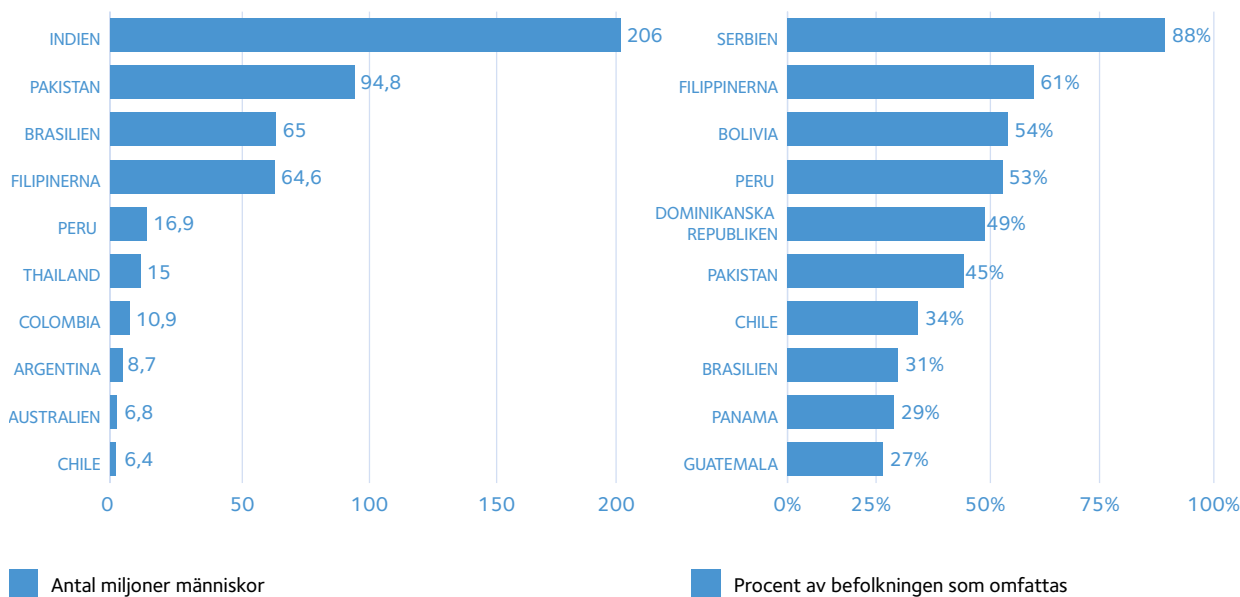
Afrika och Mellanöstern är de regioner där minst andel av befolkningarna omfattas av de nya åtgärderna. Inget land från dessa regioner finns med i listan över länder vars program inkluderar flest personer, eller störst andel av befolkningen. Där återfinns istället bland annat Indien, Pakistan, Serbien och Filippinerna. Se figur 4.

I flera av de mest sårbara och konfliktdrabbade

länderna i världen har åtgärder införts sent eller inte alls. I juli hade åtgärder börjat införas i Syrien, men ännu inte i Centralafrikanska republiken, Jemen, Burundi eller Eritrea.

Förutom sociala stöd inrättas även olika typer av socialförsäkringar och arbetsmarknadsåtgärder i många länder, även om dessa är mindre vanliga, se tabell 2.

FIGUR 4. LÄNDER MED MEST OMFATTANDE KONTANTA STÖD

Källa: Gentilini, Ugo et al (2020), Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures, "Living paper" version 13 (September 18, 2020).

TABELL 2. AVGIFTSBASERADE SOCIALFÖRSÄKRINGAR SAMT ARBETSMARKNADSÅTGÄRDER SOM INFÖRTS UNDER 2020

ÅTGÄRDER	ANTAL ÅTGÄRDER	ANTAL LÄNDER
Betald sjukersättning	70	55
Hälsöförsäkring	16	15
Pensioner	54	38
Subventionering av socialförsäkringsavgifter	64	57
Arbetslöshetsförsäkring	82	66
Totalt antal socialförsäkringsåtgärder	286	131
Lönesubventioner	99	85
Arbetsmarknadsutbildningar	28	24
Ändrade arbetsmarknadsregler	30	25
Ersättning för arbetstidsförkortningar	12	10
Totalt antal arbetsmarknadsåtgärder	169	99

Källa: Gentilini, Ugo et al (2020), Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures, "Living paper" version 13 (September 18, 2020).

Även ILO har upprättat en databas över åtgärder för ökad social trygghet i covidkrisen, med liknande siffror.⁴⁷ Enligt uppdateringen den 6 oktober hade 1 518 åtgärder vidtagits i 209 länder.

Ugo Gentilini, senior ekonom vid Världsbanken som arbetar med en av de löpande kartläggningarna anser att expansionen av program har historisk betydelse: ”Min bild är att det finns en ökad medvetenhet, nästan en global rörelse för social trygghet. Vi är i en historisk förändring där social trygghet går från att vara något du kan ha, till något du inte har råd att inte ha.”⁴⁸

UTMANINGAR

Den snabba expansionen av sociala stöd är nödvändig och välkomnas på flera håll. Men det finns också en rad utmaningar och begränsningar.⁴⁹ Åtgärdernas **kortsiktighet** är ett exempel. En stor del av åtgärderna är tre månader eller kortare. Det är vidare ofta **långt mellan beslut och genomförande** (se ruta 4 med exempel från Sydafrika). Det civila samhället och fria medier spelar här en stor roll i att hålla regeringarna ansvariga. Det är därför mycket oroväckande att många länder nu ytterligare har stramat åt ett redan begränsat demokratiskt utrymme.

Svårigheten att **nå människor utanför den formella arbetsmarknaden** – varav en hög andel är kvinnor – är en avgörande utmaning. ILO har publicerat en rad vägledningar om hur social trygghet kan utvidgas till olika grupper i den informella ekonomin, och lyfter i en analys fram en rad exempel på länder som har arbetat snabbt och innovativt på

området.⁵⁰ FN:s särskilda rapportör för mänskliga rättigheter och extrem fattigdom hävdar i en rapport att många av de nya åtgärderna ändå inte når de allra mest utsatta grupperna, och menar att migranter och urfolk ofta tillhör de grupper som har osäkra anställningar eller informella arbeten.⁵¹ Också UNICEF:s regionkontor för Sydasiens hävdar att de åtgärder som regeringarna vidtagit är alltför begränsade och utelämnar stora grupper av människor.⁵²

Många coronarelaterade sociala program **saknar genusintegrering**, trots att man sedan länge känt till att sådana riskerar att förvärra kvinnors och flickors utsatta situation genom att exempelvis förstärka traditionella könsnormer och öka kvinnors arbetsbörda.⁵³ Få åtgärder hanterar det faktum att kvinnors arbetsbörda ökat dramatiskt när behovet av omsorgsarbete i hemmet ökat, inte minst till följd av skolnedstängningar.⁵⁴

Brådskan med att införa åtgärderna har gjort att stöden är **mindre rättssäkra**. Genomgående saknar människor möjlighet att överklaga avslag på bidragsansökningar, vilket gör att fler riskerar att exkluderas från stöden.⁵⁵

I följande avsnitt diskuteras de kanske allra största utmaningarna, dvs att stöden inte når alla dem som behöver, samt att alltför små ekonomiska resurser investeras.

RUTA 4. HUR INFÖRS NYA SOCIALA STÖD I PRAKTIKEN? – ETT EXEMPEL FRÅN SYDAFRIKA

I det sydafrikanska samrådsorganet NEDLAC (National Economic Development and Labour Council) förhandlas socio-ekonomiska frågor innan de behandlas i parlamentet. NEDLAC samlar de tre traditionella parterna i sociala dialoger – fackföreningar, företag och regeringen – och dessutom civilsamhället under namnet *Community Constituency*. Act Svenska kyrkans partner SPII (Studies in Poverty and Inequality Institute) leder den sistnämnda gruppen, och har därigenom både insyn i och inflytande över hur de sociala stöden har utvidgats under coronakrisen. SPII är också aktiv i det nybildade nätverket C19 People's coalition.

20 mars kallas ledarna för de olika parterna i NEDLAC till förhandlingar om åtgärder för att mildra effekterna av en kommande nedstängning. Företagen och fackföreningarna argumenterar för att regeringen ska frigöra medel till småföretag och till arbetslöshetsstöd. SPII argumenterar för att skattefinansierade sociala stöd också måste utökas så att andra än formellt anställda personer omfattas. Det är de grupperna som redan idag lever i störst utsatthet och fattigdom. En sådan åtgärd skulle dessutom minska behovet av humanitär nödhjälp i form av utdelning av mat, och stimulera ekonomin underifrån.

21 april. Regeringen aviserar kraftiga ökningarna under sex månader av de breda sociala stöd som omfattar stora delar av befolkningen: barnbidraget, ålderspensioner och stöd till funktionsnedsatta. Dessutom införs ett nytt stöd för arbetslösa och människor i arbetsför ålder som lever i fattigdom – grupper som idag står helt utan ekonomiskt stöd (*Social Relief of Distress (SRD) grant*).⁵⁶

25 juni. I den tilläggsbudget som presenteras har kostnaden för det nya sociala stödet halverats – drygt 25 miljoner rand jämfört med utlovade 50 miljoner. En orsak är att myndigheternas genomförande av besluten varit mycket senfärdigt.⁵⁷

30 juni. C19 People's Coalition presenterar ett gemensamt förslag till tilläggsbudget med åtta rekommendationer, bl a krav på ökad transparens, förbättrat genomförande av befintliga stöd, samt att en basinkomst ska införas (*basic income grant, BIG*). Förslaget är en del av kampanjen #PayTheGrants.⁵⁸

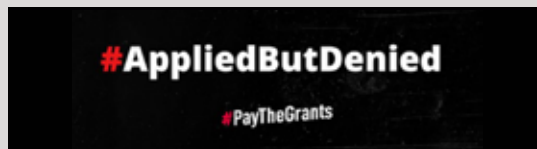
1 juli. I ett öppet brev uppmanar 58 ekonomer skatteutskottet att avvisa regeringens tilläggsbudget och uppfylla de löften om sociala stöd som tidigare aviserats.⁵⁹

5 september. C19 People's Coalition startar en namninsamling och kräver att SRD-stöden förlängs efter oktober och att genomförandet av införandet av den nya bidragen förbättras. Ett avgörande problem är att kvinnor i praktiken i hög grad utesluts från bidragen, eftersom de som vårdnadshavare ofta tar emot barnbidrag och därmed inte anses behöva SDR-bidraget.⁶⁰ I mitten av augusti hade enbart 4,4 miljoner beviljats bidrag. 9 miljoner personer hade ansökt om stödet, och ca 15 miljoner uppskattas ha rätt till det. En av organisationerna säger att de siktar på en miljon namnunderskrifter bakom kraven.⁶¹

12 oktober. C19 People's Coalition kräver i ett uttalande, undertecknat av 106 organisationer, att både SRD-stödet och höjningen av barnbidraget förlängs åtminstone till slutet av mars 2021, att bidragsnivåerna höjs samt att myndigheterna löser de administrativa problem som gör att många människor utesluts från stöden.⁶²

15 oktober. President Ramaphosa meddelar att SRD förlängs i tre månader till slutet av januari. Beskedet välkomnas av bl a SPII på sociala medier, samtidigt som C19 People's Coalition betonar att även Caregivers-stödet, som främst kvinnor får del av, måste förlängas. Vidare upprepas kraven på höjda bidragsbelopp samt förenklade ansökningsprocedurer.⁶³

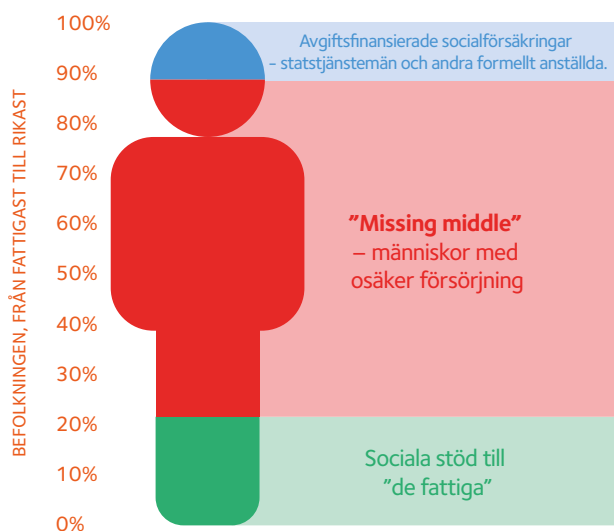
FÖR MÅNGA UTESLUTS

De flesta sociala program i medel- och låginkomstländer, särskilt de som har stöd genom internationellt bistånd, är riktade till en begränsad målgrupp, ”de allra fattigaste” (så kallad *poverty targeting*). Många program har en låg täckningsgrad och omfattar 10–20 procent av befolkningen. Olika former av urvalsmetoder används till att identifiera målgruppen, bland annat så kallad *proxy means test*, genom vilka människors inkomstnivåer uppskattas genom att man iakttar förekomsten av tillgångar i de enskilda hushållen, till exempel en viss typ av hustak. Att de sociala program som skalas upp i en krissituation är fattigdomsriktade och har låg täckningsgrad är problematiskt av två skäl:

1. Programmen utesluter per definition människor ovanför fattigdomsgränsen.

Människor som lever nära fattigdomsgränsen, ofta med en osäker försörjning utanför den formella marknaden, kallas ibland för *the missing middle*. En stor del av dessa människor lever i urbana områden. De har inte tillgång till sådana trygghetssystem som människor med formella anställningar och säkrare försörjning har, och är också utestängda från fattigdomsriktade program. I covid-krisen är det uppenbart att de register över förmånstagare som byggts upp genom smalt fattigdomsriktade system utesluter *the missing middle* och inte kan användas till att nå de breda grupper vars försörjning nu är akut hotad, se figur 5.⁶⁴

FIGUR 5. THE "MISSING MIDDLE"

Figuren visar ett typexempel på den tvådelade modell för social trygghet som idag förekommer i många låg- och medelinkomstländer. Den stora grupp människor som har osäker försörjning men inte får tillgång till sociala stöd står helt utan social trygghet - the "missing middle".

Källa: *Development Pathways*.

2. Träffsäkerheten är så dålig att man missar en stor del av de mest utsatta människorna.

Ett grundläggande problem med fattigdomsriktade program är att de är ineffektiva i den meningen att de misslyckas med att nå en stor del av målgruppen. Såväl *proxy means test* som urvalsmetoder som bygger på att lokalbefolkningen identifierar målgrupperna (så kallad *community targeting*), och kombinationer av dessa, leder till att en stor del av den tänkta målgruppen - ofta en överväldigande majoritet - utesluts. Anledningen är att det i länder med utbredd fattigdom i princip är omöjligt att korrekt avgöra vilka som tillhör den allra lägsta inkomstkategorin. Delvis beror det på missuppfattningen att fattigdom skulle vara ett statiskt tillstånd, när människors inkomster i själva verket rör sig upp och ner under livets gång.⁶⁵

Att de system som ska skalas upp i coronakrisen är så begränsade, och dessutom saknar träffsäkerhet, minskar värdet av de åtgärder som regeringarna nu vidtar. I Pakistan används ett nationellt register⁶⁶ som inte har uppdaterats sedan 2009 och som bidrar till att det ledande sociala programmet har en träffsäkerhet på mindre än 30 procent. Indiens *Poor List* identifierar 46 procent av den avsedda målgruppen på ett korrekt sätt.⁶⁷ I den nuvarande situationen försöker flera regeringar utvidga programmen genom att använda andra typer av register, eller införa nya.⁶⁸

Erfarenheterna från pandemin kan få långtgående effekter på den dragkamp som sedan länge pågått mellan aktörer som verkar för social trygghet för alla och de som verkar för mer begränsade skyddsnät (se ruta 5). På en övergripande nivå bejaktar Världsbanken sedan flera år målet om universell social trygghet - den var exempelvis med och startade initiativet Universal Social Protection 2030 tillsammans med ILO år 2016.⁶⁹ Världsbanken menar dock att *medlet* universella program som riktar sig till exempelvis alla barn, arbetslösa eller äldre, inte är det bästa sättet att uppnå *målet* att alla människor ska ha tillgång till social trygghet. Därför har Världsbanken fortsatt att förespråka fattigdomsriktade trygghetssystem samtidigt som de har bejaktat målet om universell trygghet.⁷⁰

RUTA 5. INTERNATIONELLA AKTÖRERS SYN PÅ UNIVERSELLA OCH RIKTADE SYSTEM

Världsbanken har länge förespråkat riktade system. De menar att detta är nödvändigt för att begränsade medel ska användas så effektivt som möjligt. Det finns nu tecken på en större öppenhet för universella system, eftersom krisen visar på sårbarheten hos "the missing middle".

The crisis shows the importance of strengthening labor market and social protection systems in MIC and LIC settings to cover the "missing middle" who are ignored under the status quo. (...) In the medium term, MIC and LIC governments may conclude that it is no longer acceptable to have fractured social protection and labor systems where most people fall through the cracks. COVID-19 highlights the importance of creating universal entitlements to health care and income support, in line with the "Universal Social Protection 2030" goal. We need population registers and digital payment systems that allow us to quickly reach the "missing middle" of informal workers...⁷¹

UNICEF har under många år förespråkat och bidragit till genomförandet av stöd till barn och barnfamiljer. Många av deras program är riktade till de mest utsatta barnen. I en ny

rapport hävdar UNICEF att allmänna barnbidrag kan spela en avgörande roll för att både minska barnfattigdom och stärka samhällets sociala sammanhållning.⁷² I en rapport om situationen i Sydasiens föreslår UNICEF att länderna i regionen omedelbart inför generella krisbidrag till de mest utsatta befolkningsgrupperna – barn, äldre och personer med funktionsnedsättning.

ILO är tydlig med att nuvarande inriktning på behovsprövade system är problematisk och att system behöver bli universella. De betonar att åtgärder för social trygghet behöver vara i linje med internationella rekommendationer för social trygghet och nationellt grundskydd (social protection floors).

HelpAge International har under lång tid argumenterat för allmänna ålderspensioner.⁷³

Internationella Rädda Barnen har börjat förespråka allmänna barnbidrag genom en rapport som publicerades i oktober 2020.⁷⁴

HUR MYCKET FÅR DET KOSTA?

Höginkomstländer har lovat att göra "whatever it takes" för att möta krisen, och OECD- och G20-länderna har infört stödpaket i storleksordningen 10 procent av BNI.⁷⁵ Låg- och medelinkomstländernas åtgärder är betydligt blygsammare. Enligt en studie från UNICEF:s regionala kontor i Sydasiens uppskattade kostnaderna för de sociala åtgärder som införts i Sydasiens fram till maj till mindre än 0,3 procent av BNI. Enligt en global uppskattning i början av september representerar satsningarna knappt 0,89 procent av ländernas BNI – vilket utgjorde en kraftig ökning jämfört med uppskattningen i juli. Skillnaderna mellan olika länder är emellertid mycket stora. Medan höginkomstländer i genomsnitt satsar 695 USD per invånare lägger låginkomstländer 4 USD per person.⁷⁶ Enligt en tidigare chefsekonom för Världsbanken bör transfereringar uppgå till minst 2 procent av BNI för att kunna möta krisen och stimulera ekonomin.⁷⁷

Nya beräkningar från ILO visar att det skulle kosta utvecklingsländerna ytterligare 1 200 miljarder USD per år att finansiera socialt grundskydd, motsvarande 3,8 procent av ländernas samlade BNI. För låginkomstländerna uppskattas kostnaden till 77 miljarder USD, eller 15,9 procent av ländernas BNI. Coronakri-

sen beräknas ha ökat kostnaden med ungefär en tredjedel. Som jämförelse kan nämnas att de ekonomiska stimulanspaket som världens rika länder annonserade under pandemins första två månader motsvarar ett belopp som är ungefär nio gånger större - 10 000 miljarder USD.⁷⁸

FN:s flyktingorgan UN OCHA har försökt uppskatta de ekonomiska kostnaderna av att inte möta de direkta och indirekta effekterna av coronakrisen i låg- och medelinkomstländer.⁷⁹ Det handlar om kostnader till följd av:

- Dödsfall och sjukvårdsutgifter
- Ökad risk för ny global spridning och därmed nya nedstängningar
- De mänskliga och ekonomiska följderna av ökad hunger och fattigdom
- Försämrad skolgång och utbildningsnivå
- Global instabilitet, större flyktingströmmar

Flera av kostnaderna handlar om att den ekonomiska utvecklingen försämras, främst i låg- och medelinkomstländer, men indirekt även i höginkomstländer. Författarna kan inte ge någon samlad siffra, men menar att det handlar om flera tusen miljarder USD.

Att kostnaderna för den sociala och ekonomiska

krisen är så hög gör att den ekonomiska vinsten av att införa stöden är betydande. När man ger enskilda människor möjlighet att upprätthålla en grundläggande levnadsnivå stimuleras samtidigt efterfrågan på marknaden, vilket bidrar till den ekonomiska återhämtningen. Ett övergripande budskap vid Internationella Valutafondens årsmöte i oktober 2020 har varit att det är viktigt att inte minska de ekonomiska stimulansåtgärderna för tidigt, eftersom det skulle förlänga krisen (på liknande sett som skedde i många länder vid åtstramningarna efter finanskrisen 2007–2009). Istället finns det nu starka skäl för att öka de offentliga investeringarna.⁸⁰ Samtidigt har granskningar från civilsamhället visat att IMF trots detta har fortsatt rekommendera regeringar att balansera sina budgetar redan inom ett eller ett par år.⁸¹

5. OMVÄRLDENS ANSVAR

– FÖRSLAG OM GLOBAL FOND FÖR SOCIAL TRYGGHET

Social trygghet är ett nationellt ansvar. Det ska införas genom varje lands politiska processer och finansieras genom inhemska skatter. Systemen måste byggas upp gradvis, i takt med utvecklingen av fungerande skattesystem. Det är också så som de flesta sociala program har tillkommit i utvecklingsländer - även i covidkrisen. Det internationella samfundet kan emellertid stödja och påskynda utvecklingen i länder med svaga ekonomier. Främst handlar det om att stärka kapacitet och uppbyggnad av de administrativa systemen. I vissa fall finansieras även själva bidragen genom internationellt bistånd.

BRIST PÅ SAMORDNING

Världsbanken, flera FN-organ och en rad bilaterala givare – inte minst Sida – bistår idag länders strävan att införa social trygghet och sociala skyddsnet. Stödet samordnas i viss mån genom SPIAC-B, men framstår ändå som splittrat. Inte minst finns en spänning mellan Världsbankens och ILO:s angreppssätt. Medan Världsbanken länge förespråkade fattigdomsriktade skyddsnet, verkar ILO för bredare trygghetssystem. Båda organisationerna bidrar med rådgivning till regeringar. ILO arbetar genom det globala ”flaggskeppsprogrammet” Building Social Protection Floors for All⁸² och Världsbanken genom Rapid Social Response Programme som finansieras av bland annat Sida.⁸³

Den splittrade bilden förstärks på nationell nivå av att sociala program som stöds av olika biståndsgivare ofta är placerade i olika ministerier, med begränsad samordning. Dessutom saknas ofta avgörande stöd från finansdepartementen, vilket gör att programmen prioriteras lågt i ländernas egna statsbudgetar.

Vid flera tillfällen har det föreslagits att det inrättas en ny internationell fond eller institution som samordnar och mobiliserar stöd till länders arbete med att införa social trygghet. ILO genomförde ett pilotprojekt redan i början av 2000-talet. Tio år senare lade två av FN:s särskilda rapportörer för mänskliga rättigheter fram ett förslag till Global fond för social trygghet.⁸⁴ Inför den stora konferensen om utveck-

lingsfinansiering i Addis Abeba 2015 framfördes liknande förslag av forskningsinstitutet ODI⁸⁵ och ett antal civilsamhällesorganisationer.⁸⁶

KAMPANJ FÖR GLOBAL FOND

Coronakrisen har bidragit till att förslaget förts upp på agendan igen. Det internationella CSO-nätverket Global Coalition for Social Protection Floor (GCSPF) publicerade under våren ett nytt förslag, och i september presenterades ett upprop som hittills undertecknats av mer än 200 civilsamhällesorganisationer – däribland Act Svenska kyrkan och flera av våra internationella partner och nätverk.⁸⁷ Behovet av ökad internationell finansiering, och en ny finansieringsmekanism nämns också i SPIAC-B:s uttalande om covidkrisen.⁸⁸

I slutet av september 2020 arrangerade franska regeringen en expertkonferens i frågan, tillsammans med FN:s särskilda rapportör för mänskliga rättigheter och extrem fattigdom, Olivier de Schutter.⁸⁹ Konferensen samlade ett stort antal representanter för regeringar, FN-organ, Världsbanken, forskarvärlden, arbetsgivarorganisationer, fackföreningar och andra civilsamhällesorganisationer. Deltagarna konstaterade att det finns ett stort behov av att stärka samordningen och att det motstånd mot ökad samordning som finns på flera håll behöver förstås och hanteras. En viktig slutsats var att samordning och samsyn på policynivå är en förutsättning för praktisk samordning.

Alla var inte övertygade om att en global fond är rätt metod att stärka samordning och mobilisering. Men det fanns en stor enighet om att coronakrisen har synliggjort ett akut behov av att bygga upp nationella trygghetssystem och därmed skapat ett momentum för nya initiativ. Konferensen visade också på en växande samsyn om att ILO:s rekommendation 202 om socialt grundskydd bör användas som gemensam utgångspunkt och policy. Frankrike arbetar för att frågan ska tas upp på dagordningen för G20-ländernas diskussioner, och Olivier de Schutter kommer att presentera ett

förslag till Global fond för social trygghet inför ILO:s årliga konferens i juni 2021.⁹⁰

Ett viktigt argument för en global fond är att man genom att poola resurser kan mobilisera resurser för att införa breda trygghetssystem i de fattigaste länderna – snarare än pilotstudier och mer begränsade insatser. Långsiktighet är helt avgörande vid uppbyggnad av trygghetssystem, och en global fond kan göra mer

långsiktiga åtaganden än bilaterala givare. Alla aktörer som förespråkar en global fond betonar samtidigt att nationellt ägarskap och ansvarstagande för social trygghet är avgörande. Det är därmed viktigt att en global fond inte övertar regeringars ansvar, eller bidrar till att bygga upp parallella system. Däremot skulle den kunna stödja, och skapa incitament för, länders mobilisering av egna resurser.

RUTA 6. EN GLOBAL FOND FÖR SOCIAL TRYGGHET

Enligt de förslag som finns idag skulle en global fond utgå ifrån ILO:s rekommendation 202 om socialt grundskydd och ha följande uppgifter:

- Bidra till ökad samordning på nationell såväl som internationell nivå.
- Ge tekniskt stöd till utformning och uppbyggnad av nationellt socialt grundskydd.
- Medfinansiera uppbyggnaden av nationellt socialt grundskyddet i det fåtal länder som inte har möjlighet att finansiera detta själva.
- Stödja utvecklingen av inhemsk resursmobilisering som gör att länderna på sikt kan finansiera de sociala trygghetssystemen själva.
- Enligt några av förslagen ska fonden också kunna fungera som återförsäkrare för att stötta länder och regioner som drabbas av externa chocker.

6. SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Coronakrisen visar tydligt att människors tillgång till social trygghet spelar en avgörande roll för hur allvarliga de sociala och ekonomiska effekterna av kriser blir – både för enskilda personer och för samhällen som helhet. När pandemin inleddes saknade en majoritet av världens befolkning tillgång till någon form av social trygghet i form av inkomststöd i kriser och sköra faser av livet – barndom, sjukdom, graviditet, arbetslöshet och ålderdom. Det har bidragit till att effekterna blivit förödande för miljardier människor vars försörjning slagits i bitar.

Under året har världens regeringar infört nya åtgärder, och utvidgat befintliga, i ett imponerade tempo. Utgångspunkten har i regel varit sociala program som varit riktade till människor i störst utsatthet och fattigdom. Detta är en utmaning när regeringarna försöker nå alla dem som är i behov av stöd idag. Dels utesluter de register man byggt upp per definition människor som fanns ovanför fattigdomsgränsen men som i covidkrisen är i akut behov av stöd. Dels är träffsäkerheten i de urvalsmetoder som används ofta så dålig att man missar en stor del av de redan från början mest utsatta människorna.

Coronakrisen förstärker motiven för låg- och medelinkomstländer att investera i social trygghet i enlighet med ILO:s rekommendation 202 om socialt grundskydd. Den fördjupar också det internationella samfundets ansvar och motiv att stödja dessa investeringar. Krisen lär oss vidare att alla människor kan bli sårbara, och att det enda sättet att säkerställa att inga människor lämnas utanför, i enlighet med löftet i Agenda 2030 (*Leave No One Behind*), är att utforma sociala trygghetsprogram så att alla inkluderas.

Återuppbyggnaden efter coronakrisen måste ha ett långsiktigt perspektiv. Målet måste vara att skapa motståndskraft (resiliens) som förhindrar att framtida kriser får lika förödande effekter som denna. Då behöver informella sektorer inlemmas i länders formella ekonomier, och akuta och tillfälliga åtgärder behöver omvandlas och införlivas i breda trygghetssystem. Tiden har kommit för social trygghet för alla.

REKOMMENDATIONER

Till regeringen

- Verka för skuldlettningar i låg- och medelinkomstländer, så att satsningar på hälsovård och social trygghet blir möjliga.
- Motverka att Internationella valutafonden (IMF) ställer lånevillkor som innebär att länder måste strama åt offentliga budgetar och exempelvis säga upp anställda i hälso- och utbildningssektorn.
- Stöd initiativet till Global fond för social trygghet och bidra till en första påfyllnad av fonden.

Till Sida

- Fortsätt stärka länders uppbyggnad av system för social trygghet, och ha tydligt fokus på nationellt socialt grundskydd.
- Verka för att fattigdomsriktade program vidareutvecklas i riktning mot livscykelbaserade allmänna program som allmänna barnbidrag och ålderspensioner, och minska beroendet av osäkra och rättsosäkra urvalsmetoder. Stöd aktörer som verkar i den riktningen.
- Bidra till processer för att inkludera informellt anställda i avgiftsbaserade socialförsäkringar och för att formalisera informella arbeten. Detta är avgörande för en långsiktig uppbyggnad av bred social trygghet som finansieras av länderna själva.
- Stöd ILO:s ”flaggskeppsprogram” för social trygghet för alla.

7. SLUTNOTER

1. Professorn i nationalekonomi Bo Södersten använde begreppen "närande och tärande" när han under 1990-talet argumenterade för att den offentliga sektorn måste minska. Enligt resonemanget gör den offentliga sektorn, "den tärande", av med pengar som den privata sektorn, "den närande", drar in.
2. COVID-19 and children: UNICEF data hub, October 2020. <https://data.unicef.org/topic/covid-19-and-children/>, nedladdad 14 oktober; Erik Lysén, chef för Act Svenska kyrkan m.fl., 2020, "Över en miljon barn kan dö i coronakrisen", *Aftonbladet* 10 september.
3. Anna-Mia Ekström, professor i global infektionsepidemiologi vid Karolinska Institutet, God morgon Världen, Sveriges Radio P1, 27 september 2020.
4. Ansumana, R, m fl, 2020, "Effects of disruption from COVID-19 on antimalarial strategies", *Nature Medicine* 26, 1334–1336 (2020). <https://doi.org/10.1038/s41591-020-1047-5>
5. Anna-Mia Ekström, professor i global infektionsepidemiologi vid Karolinska Institutet, God morgon Världen, Sveriges Radio P1, 27 september.
6. Sara Holmberg, "Ökade tonårsgraviteter i skuggan av covid-19", Act Svenska kyrkan blogg 2 juli.
7. José David López Vicente, 2020, "Olvidadas en la pandemia: embarazadas y mujeres que requieren anticonceptivos", *Agencia Ocote*, Blogg 12 augusti.
8. UNICEF Data Education and COVID-19, September 2020, nedladdad 14 oktober <https://data.unicef.org/topic/education/covid-19/>; UNICEF Regional Office for South Asia, 2020, "Emergency Universal Child Benefits: Addressing the Social and Economic Consequences of the COVID-19 Crisis in South Asia", *Working Paper, Special Series Paper 1, Responding To Covid Crisis in South Asia*.
9. Save the Children, 2020, *Protect a Generation: The impact of COVID-19 on children's lives*.
10. Act Svenska kyrkan, interna rapporter.
11. Fr JP Mokgethi-Heath, 2020, "Rejected, targeted and vilified – LGBTIQ communities suffering in the COVID 19 pandemic", Act Svenska kyrkan blogg 15 maj.
12. Erik Lysén, 2020, "Den våldsamma skuggpandemin växer", Act Svenska kyrkan blogg 3 juli.
13. ILO, 2020, "ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Sixth edition", Updated estimates and analysis 23 September.
14. ILO, 2018, *Women and men in the informal economy: A statistical picture. Third edition*
15. Uppskattningarna av hur mycket covid-19-krisen bidrar till ökad global fattigdom varierar och påverkas av hur pandemin utvecklas. Här är några uppskattningar: A Sumner, C Hoy och E Ortiz-Juarez, 2020, "Estimates of the impact of COVID-19 on global poverty", *WIDER Working Paper 2020/43*, United Nations University (april); Världsbanken, 2020, "Projected poverty impacts of COVID-19 (coronavirus)", (8 juni); UNDP, 2020, "COVID-19 will widen poverty gap between women and men, new UN Women and UNDP data shows", (2 september); Christoph Lakner m fl, 2020, "Updated estimates of the impact of COVID-19 on global poverty: The effect of new data", World Bank Blog (7 oktober).
16. Act Svenska kyrkan, interna rapporter, samt bloggar: "Uppdatering: så påverkas Act Svenska kyrkans samarbetspartner av coronapandemin" (5 april), "Något av det värsta vi kan tvingas uppleva" (6 april), "Det här är en ny humanitär katastrof" (14 juli).
17. WFP, 2020, "World Food Programme to assist largest number of hungry people ever, as coronavirus devastates poor nations", 29 juni.
18. FN, 2020, "Global Humanitarian Response Plan Covid-19, July Update".
19. IMF, 2020, "COVID-19 Crisis Poses Threat to Financial Stability," (14 april); Pinelopi Koujianou Goldberg och Tristan Reed, 2020, "The effects of the coronavirus pandemic in emerging markets and developing economies: An optimistic preliminary account", *Brookings Papers on Economic activity, BPEA Conference Drafts, June 25, 2020*; UNCTAD, 2020, "Curb capital flight to help fund COVID-19 response in Africa", uttalande av generalsekreterare Mukhisa Kituyi, (30 september).
20. Världsbanken, 2020, "Debt Service Suspension and COVID-19", Factsheet May 11, 2020; Eurodad, 2020, "The G20 Debt Service Suspension Initiative: Draining out the Titanic with a bucket? Eurodad's shadow report on the limitations of the G20 Debt Service Suspension Initiative", (2 oktober).
21. Davide Furceri m fl, 2020, "COVID-19 will raise inequality if past pandemics are a guide", Vox EU and CEPR (8 maj).
22. *The Guardian*, 2020, "Billionaires' wealth rises to \$10.2 trillion amid Covid crisis", 7 oktober.
23. Erik Lysén, 2020, "Den våldsamma skuggpandemin växer", Act Svenska kyrkan blogg 3 juli.
24. OECD, 2020, "Supporting livelihoods during the COVID-19 crisis: closing the gaps in safety nets", *OECD Tackling Coronavirus (Covid-19): Contributing to a global effort*, 20 maj.
25. "The COVID-19 pandemic has served as a wake-up call alerting the global community to the urgency of accelerating progress in building social protection systems, including floors." Citat ur ILO, 2020, "Social protection responses to the COVID-19 pandemic in developing countries: Strengthening resilience by building universal social protection", *ILO Social protection Spotlight*, 14 maj 2020.
26. ILO, 2020, "Social protection responses to the COVID 19 pandemic in developing countries: Strengthening resilience by building universal social protection", *Social protection Spotlight*, 14 maj 2020.
27. SPIAC-B, 2020, "A Joint Statement on the Role of Social Protection in Responding to the COVID-19 Pandemic".
28. En skarp uppdelningen mellan företag och människor är förstärkt illusorisk – många människor får sin försörjning av företag. Ändå finns det gradskillnader mellan i vilken grad länder väljer att stödja företag och individer. I Sverige har vi, trots exempelvis stora bankstöd under finanskrisen, en tradition av att i första hand stödja människor och inte förhindra den strukturomvandling som sker i näringslivet när företag slås ut och ersätts av andra. Att socialförsäkringarna är utformade så att de är kontracykliska – automatiskt ökade utbetalningar i kristider – är en viktig del i detta. Tidigare statsministern Fredrik Reinfeldt uttryckte detta med en slagkraftig bild i en intervju i Dagens Nyheter den 1 april 2020: "Den svenska läxan är att vi har lärt oss genom många kriser. När det blir kris på skeppet så räddar vi sjömännen snarare än själva skeppet. Vi riktar in oss på människors mobilitet och anställningsbarhet, satsar på att människor ska ha resurser, kanske fylla i med lite utbildning. Det är människan som är projektet och människan som ska få stöd i krisen, snarare än att försöka rädda varje bransch, varje företag precis som om allt alltid skulle förbli på samma sätt."
29. Se också exempelvis t ex Oxfam International, 2020, *Whatever it takes*, eller Europeiska kommissionen, 2020, "Meddelande om EU:s globala svar på covid-19-pandemin JOIN(2020) 11 Final", 8 april.

30. Särbeskattning är en av de politiska åtgärder som har bidragit mest till att kvinnor i Sverige kommit ut på arbetsmarknaden, men som fortfarande inte genomförts i många länder. Om Tyskland hade särbeskattning så som Sverige har idag, skulle kvinnor arbeta 35 procent mer där, enligt en beräkning. Bick, Alexander, och Nicola Fuchs-Schündeln, 2017, "Quantifying the Disincentive Effects of Joint Taxation on Married Women's Labor Supply", *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 107(5): 100–104 <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.p20171063>
31. UNDP, 2020, *Temporary Basic Income: Protecting Poor and Vulnerable People in Developing Countries*, 23 juli.
32. UNAIDS, 2020, "UNAIDS calls for increase in health spending and social protection as an essential part of the economic response to COVID-19", Press statement by UNAIDS Executive Director Winnie Byanyima, 16 april.
33. WHO och Världsbanken, 2017, *Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report*.
34. General Assembly resolution 74/2, Political Declaration of the High-Level Meeting on Universal Health Coverage: "Universal Health Coverage: Moving Together to Build a Healthier World", A/RES/74/2.
35. Europeiska kommissionen 2019, "Social Protection across the Humanitarian-Development Nexus", *Tools and Methods Series. Reference Document No 26*. Sid 46.
36. Ugo Gentilini, 2020, *Weekly Social Protection Links*, blogg 24 juli.
37. ILO, 2017, *World Social Protection Report 2017–19*.
38. ILO, 2017, *Women and men in the informal economy: A statistical picture*.
39. UN, Economic and Social Council, 2019, Report of the Secretary-General Special edition: Progress towards the Sustainable Development Goals. May 2019 E/2019/68.
40. UN, Economic and Social Council, 2019, Report of the Secretary-General Special edition: Progress towards the Sustainable Development Goals. May 2019 E/2019/68.
41. GBD 2019 Universal Health Coverage Collaborators, 2020, "Measuring universal health coverage based on an index of effective coverage of health services in 204 countries and territories, 1990–2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019", *The Lancet*, Open access, [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30750-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30750-9) August 27, 2020.
42. OECD, 2020, "Supporting livelihoods during the COVID-19 crisis: closing the gaps in safety nets".
43. Act Svenska kyrkan, 2020, "Det här är en ny humanitär katastrof", blogg 14 juli.
44. Act Svenska kyrkan, 2020, "Något av det värsta vi kan tvingas uppleva", blogg 6 april 2020.
45. Act Svenska kyrkan, interna rapporter.
46. Gentilini, Ugo et al (2020), "Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures, 'Living paper' version 13 (September 18, 2020)".
47. ILO, "Social Protection Responses to COVID-19 Crisis around the World", <https://www.social-protection.org/gimi/ShowWiki.action?id=3417>, uppdaterad 26 oktober.
48. "It is my perception that there is increased global awareness, almost the start of a movement for social protection. (...) We are in a historical movement when social protection ...is moving from something that you may have, into something that you cannot afford not to have." Ugo Gentilini, medverkan i webinariet "Omstart världen - Så stärker vi de mest utsatta efter coronakrisen" inom ramen för *Globala torget* vid Bok & Bibliotek 2020. https://www.facebook.com/watch/li-ve/?v=699999437563855&ref=watch_permalink
49. Avsnittet bygger bl a på ILO m fl, 2020, *Social protection responses to COVID-19 in Asia and the Pacific: The story so far and future considerations*; ILO, "Extending social protection to informal workers in the COVID-19 crisis: country responses and policy considerations"; UN Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, 2020, "Looking back to look ahead: A rights-based approach to social protection in the post-COVID-19 economic recovery", Report 11 September 2020.
50. ILO, 2020, "COVID-19 crisis and the informal economy, Immediate responses and policy challenges", maj 2020; ILO 2020, "Extending Social Security to Workers In The Informal Economy: Lessons from International Experience (Preliminary Version)".
51. UN Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, 2020, "Looking back to look ahead: A rights-based approach to social protection in the post-COVID-19 economic recovery", Report 11 September 2020.
52. UNICEF Regional Office for South Asia, 2020, Emergency Universal Child Benefits: Addressing the Social and Economic Consequences of the COVID-19 Crisis in South Asia. *Working Paper, Special Series Paper 1, Responding to Covid Crisis in South Asia*.
53. Zahrah Nesbitt-Ahmed, 2020, "Grasping a more equal future — understanding age and gender in social protection", *Development Pathways* gästblogg 24 juni 2020; SDG Watch ger i en rapport bland annat följande rekommendationer: ge universella stöd som inkluderar informellt sysselsatta, ge stöd för det extra omsorgsarbete som många kvinnor tvingas utföra pga pandemin (mat, hemskolning, vård i hemmet), genomför universell hälsovård, ta bort eventuella bidragsvillkor som ökar kvinnors arbetsbörda, ge särskilt stöd till gravida som behöver isolera sig, se till att man kan ändra vem som tar emot stöd till hushållet (om partner misshandlar). SDG Watch, 2020, "Gender and Social Protection during COVID - A fight for equality" <https://www.sdgwatcheurope.org/gender-and-social-protection-during-covid-a-fight-for-equality>, nedladdad 18 augusti.
54. Denna fråga lyftes flera gånger vid den digitala och globala konferensen *Turning the COVID-19 crisis into an opportunity: What's next for social protection?* som arrangerades av Socialprotection.org 5–8 oktober 2020. Rachel Moussié från Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGGO) talade exempelvis i det avslutande panelsamtalet om kvinnornas trefaldiga kris – hälsa, ekonomi och omsorgsarbete. Michael Samson som talade vid Sidas sidoevent "Expanding Social Protection to Decrease Inequality" den 7 oktober pläderade för att så kallade *public works*-program, där människor får kontantstöd i ersättning för arbete, bör inriktas på barnomsorg snarare än exempelvis vägbyggen, vilket är vanligt idag. Se sid 39 i presentationen: https://socialprotection.org/sites/default/files/publications_files/Expanding%20Social%20Protection%20to%20Decrease%20Inequality%20-%20Slides.pdf
55. UN Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, 2020, "Looking back to look ahead: A rights-based approach to social protection in the post-COVID-19 economic recovery". Report 11 September.
56. Isobel Frye, 2020, "South African Social Dialogue: Studies in Poverty and Inequality Institute's contribution to the South African national response to Covid-19 through the NEDLAC (National Economic Development and Labour Council) Rapid Response Task Team", Intern promemoria, Studies in Poverty and Inequality Institute, 25 maj 2020.
57. Dennis Webster, "Slow rollout undermines Covid-19 social grant", *New frame*, 26 juni.
58. C19 People's Coalition, 2020, "Parliamentary Submission: Special Supplementary Budget, Analysis of the 2020 Revised Fiscal Framework and Revenue Proposals, Tabled On 24 June 2020, with a Focus on the Impact on People's Lives", 30 June 2020.
59. GroundUp, 2020, "Budget breaks President Ramaphosa's promise, say economists", 1 juli, www.groundup.news

60. Isobel Frye, pers. komm, webinarium 24 september.
61. C19 People's Coalition, 2020, "No to the Termination of the Special Covid-19 Grant!", Corruption Watch, 7 september, www.corruptionwatch.org.za/
62. C19 People's Coalition, 2020, "Joint Statement: Extend and Increase Special Grants to Prevent a Humanitarian Crisis", 12 oktober 2020.
63. C19 People's Coalition, 2020, "President's inadequate grant announcement is deeply anti-women and anti-poor", uttalande 15 oktober.
64. Kidd, Stephen and Daisy Sibun, 2020, "What Has the Covid-19 Crisis Taught Us about Social Protection?" *Pathways' Perspectives on Social Policy in International Development*, Issue N. 29 Aril 2020; Michal Rutowski (Director for Social protection and jobs) 2020, Världsbanken blogg 1 maj.
65. Kidd, Stephen and Diloā Athias, 2020, "Hit and Miss: An assessment of targeting effectiveness in social protection, Summary version with additional analysis", *Development Pathways Working paper: June 2020* Development Pathways and Act Church of Sweden.
66. National Socio-Economic Register (NSER).
67. UNICEF Regional Office for South Asia, 2020, "Emergency Universal Child Benefits: Addressing the Social and Economic Consequences of the COVID-19 Crisis in South Asia", *Working Paper, Special Series Paper 1, Responding To Covid Crisis In South Asia*.
68. Gentilini, Ugo et al (2020), "Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures, 'Living paper' version 13 (September 18, 2020)", sid 16.
69. Se www.usp2030.org. Sida blev medlem i initiativet i början av 2020.
70. Packard, Truman G et al, 2019, *Protecting All: Risk Sharing for a Diverse and Diversifying World of Work*, Världsbanken; Stephen Kidd, 2019, "The World Bank's new White Paper falls short on its objective of 'protecting all'", *Development Pathways* blog, 22 oktober 2019.
71. Michal Rutowski (Director for Social protection and jobs) 2020, Världsbanken, blogg 1 maj.
72. UNICEF, 2020, *Universal child benefits: Policy issues and options*.
73. Charles Knox-Vydmanov, 2012, "Social protection floors and pension systems: The role of a 'citizen's pension'", *Pension watch. HelpAge Briefings on social protection in older age*, Briefing no.9.
74. Save the Children International, 2020, *A Foundation to End Child Poverty: How universal child benefits can build a fairer, more inclusive and resilient future*.
75. UNICEF Regional Office for South Asia, 2020, "Emergency Universal Child Benefits: Addressing the Social and Economic Consequences of the COVID-19 Crisis in South Asia", *Working Paper, Special Series Paper 1, Responding To Covid Crisis In South Asia*.
76. Gentilini, Ugo et al (2020), "Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures, 'Living paper' version 13 (September 18, 2020)".
77. Ravallion, M. (2020). "On the virus and poor people in the world". *Economics and poverty*, 2 april, <https://economicsandpoverty.com/posts/>.
78. ILO, 2020, "Financing gaps in social protection: Global estimates and strategies for developing countries in light of the COVID-19 crisis and beyond", *ILO Brief 17 September 2020*; Ziyad Cassim m fl, 2020, "The \$10 trillion rescue: How governments can deliver impact", *McKinsey & Company*, juni.
79. Dirk-Jan Omtzigt and Ashley People, 2020, "The Price of Inaction During The COVID-19 Crisis", Center for Global Development blog, 15 juli 2020.
80. "But governments should not withdraw lifelines too rapidly. Government support should shift gradually from protecting old jobs to getting people back to work and helping viable but still-vulnerable firms safely reopen. The fiscal measures for the recovery are an opportunity to make the economy more inclusive and greener." Ur presentationen till *IMF Fiscal Monitor October 2020*; Chris Giles, 2020, "Global economy: the week that austerity was officially buried", *Financial Times*, 16 oktober.
81. Eurodad, 2020, "Arrested Development: International Monetary Fund lending and austerity post Covid-19", 6 oktober 2020; Nadia Daar and Nona Tamale 2020, A Virus of Austerity? The COVID-19 spending, accountability, and recovery measures agreed between the IMF and your government, *Oxfam Blog* 12 oktober 2020.
82. ILO, "Introduction to the Programme on Building Social Protection Floors for All", https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/how-the-ilo-works/WCMS_496742/lang-en/index.htm nedladdad 10 oktober 2020.
83. Sida, 2020, World Bank Rapid Social Response, Aktivitets-ID: SE-0-SE-6-6105002301-AFR-43010, www.openaid.se
84. Olivier de Schutter och Magdalena Sepúlveda, 2012, "Underwriting the Poor A Global Fund for Social Protection", *Briefing Note October 2012*.
85. Romilly Greenhill, m fl, 2015, *Financing the future: How international public finance should fund a global social compact to eradicate poverty*, ODI, sid 63-64.
86. Global Coalition for Social Protection Floors, 2015, "A Global Fund for Social Protection: A proposal for the Conference on Financing for Development".
87. Civil Society Call for a Global Fund for Social Protection to respond to the COVID-19 crisis and to build a better future www.socialprotectionfloorscoalition.org/civil-society-call/
88. "Exploring new global solidarity financing mechanisms to support countries with insufficient fiscal space." SPIAC-B, 2020, "A Joint Statement on the Role of Social Protection in Responding to the COVID-19 Pandemic."
89. Virtual High-Level Expert Meeting on the Establishment of a Global Fund - Social Protection for All, 22-23 September 2020, convened by the French government & the UN Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights.
90. Arrangörernas avslutande kommentarer vid konferensens avslutning. Virtual High-Level Expert Meeting on the Establishment of a Global Fund - Social Protection for All, 22-23 September 2020, convened by the French government & the UN Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights.

